

עין משפט ונר מצוה

א [ש"ע י"ד סימן כח סעיף כ"א ב"ה]:

בא ב ג ד מיי פ"ד מהלכות שחיטה הלכה י' יג סמג עשין סד טוש"ע י"ד סימן כח סעיף כג:

רבינו גרשום

משום דהוה כלל הצריך לפרט כו' כלומר דאי לא כתב וכסהו בעפר מאי הוה למיכתב אי כתב ושפך את דמו בעפר לא ידעינן מאי קאמר:
השחור פחמין כבויין ונקרת פסילין כלומר מי שחוצב אבנים מנשר עפר אבנים דקה. הורנין זהב:

פח:

שחיקת בלי מתכות. וא"ת והא מגדל נמחים הוא דתנן בפרק כל הכלמים (ע"ו דף מג.): רבי יוסי אומר שוחק חוורה לרוח אמרו לו אף היא נעשית זבל וזשל מתכות איירי דמיימי עלה קרא דעגל וי"ל דבפ"ע אין מגדל נמחים אלא שמועיל לזבל ור"ת תירץ דע"י שרפה מגדל נמחים דהתם ע"י שרפה איירי לכל עבודה וזה תחלתה בשרפה דומיא דעגל:

כלל הצריך לפרט. פי' בקונטרס לפי שיש לפרש הכלל בשני דרכים כמו בכלי או בדבר המתערב וזא הפרט ומפרשו וכן בסוף פרק שני בדבורות (דף יט.) תניא מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד קדש לי כל זכור יכול אפילו נקבה ת"ל זכר אי זכר יכול אפילו יאכלה נקבה לפניו דהוה ליה זכור לזכרים ת"ל פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו אחר יוצא דופן ת"ל זכור והשתא זכר לאו פירוש הכלל הוא דכלל ופרט גמור הוא דזכור כלל זכר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט אלא פרט דפטר רחם הוא מפרש את הכלל שיש לפרש כלל לכמה דדדין זכור לכל הולדות או זכור לרחמים אע"פ שאינו זכור לולדות כגון דרך רחם אחר יוצא דופן או זכור לזכרים אע"פ שיאכל נקבה לפניו דרך הרחם זא הפרט דלא הוי זכור ביאכלה נקבה לפניו אלא שיהא זכור לרחמים ולאציי דאית ליה התם זכור לדבר אחד לא הוי זכור עד שיהא זכור לכל הולדות מכ"מ צריך לפרט הוא דלא לאו פרט הוה אחינא דאפילו יוצא דופן חשיב זכור כיון דהוי זכור לולדות אע"ג דלא הוי זכור לרחמים ועוד נראה לפרש דלאציי זכור ופטר רחם תרויייהו כלל ותרויייהו פרט דתרויייהו צריכי להדדי וזכל אחד אחת מוצא כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל שכל אחד סותם דבר אחד ומפרט דבר אחד דזכור משמע אפילו יוצא דופן ופטר רחם ממעט ליה ופטר רחם משמע ליה אפילו יוצא אחר יוצא דופן וזכור ממעט ליה ורבינו תם מפרש

דהכא והתם חשוב כלל ופרט גמור כמו בעלמא דזכור משמע זין כסוי כלי הכי וזין הכי ואתא פרטא למעוטי וכסהו נמי משמע זין כסוי כלי זין כסוי עפר במה שירצה ופרטא משמע עפר דוקא ומה שחושבו צריך לפרט לאו אכפייית כלי דהך צרייתא קאי אלא אהא דדרשינן לעיל (דף עב:) מנעפער צריך שיתן עפר למעלה ולמטה דמוכסהו לא משמע למטה אלא למעלה ומשום הכי חשיב ליה צריך לפרט ובזכורות

לאו לפרש כלל הצריך לפרט אחא אלא לפרושי פרט הצריך לכלל כדקתני סיפא אי פטר רחם יכול אפילו יוצא אחר יוצא דופן ת"ל זכור אע"ג דקתני מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד דמשמע דאתא לפרושי תרויייהו עיקרא דמלתא לא נקטייה אלא משום פרט הצריך לכלל: **א"א** בדבר שזורעין בו ובצמיח. למעוטי עפר מדבר קחאי דלא שמעינן ממתני' דנמחין גדלין צו מאלהין אלא דמה שזורעין צו אינו מנמיח א"ג אי ממתניתין ה"א דמכסין צו כיון דהוי ממין המגדל נמחים וא"ת ומאי פריך רבי יוסי לרבען בפרק כל הכלמים (ע"ו דף מג.) מואת תפארתאס אשר עשיתם וגו' שאני התם בדמדבר הוו דמה שזורעין צו אינו מנמיח וי"ל דשמא או כשזאו שם ישראל היה מנמיח: **שוחק** דינר זהב ובבבסה. ולעיל דאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות היינו בכל שאר מתכות חוץ מזהב דאיקרי עפר מדכתבי ועפרות זהב לו ואע"ג דלא מגדל נמחין כיון דאיקרי עפר מכסין צו דאי הוה מגדל נמחין לא צריך לטעמא דאיקרי עפר וכן אפר טלית וחטאת וא"ת וכיון דעפר דקרא איירי אפילו בעפר דלא מגדל נמחין אס כן יש לרבות מוכסהו אפילו הנך דלא מגדלי נמחין דאין למעטן מפרט דעפר וי"ל דעפר דקרא לא איירי אלא באתם עפר דמגדל נמחין ומרצויא דוכסהו מרצין כל מידי דמגדל נמחין או מידי דאיקרי עפר אע"ג דלא מגדל נמחין ועפרות זהב ואפר טלית אע"פ שנקראו עפר לא הוה מרצין להו אי לאו רצויא דוכסהו והשתא א"ש הא דאיבעיא לן בסוטה בפרק היה מביא (דף נח.) אין שם עפר מהו שיתן אפר לצי"ה דחשיבי ליה עפר לגבי כסוי ת"ש דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל ב' מקומות הלכה ^טועוקת את המקרא ב'כסוי התורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר רבי ישמעאל פליג אצרייתא דהכא דמפיק בכל דבר מוכסהו ואיהו אית ליה דהוי מהלכה וקאמר ואם איתא לחשוב נמי האי ואי ממשעמלת עפר נפיק היכי קאמר ליחשוב נמי האי זין הנהו דהלכה בכל דבר אלא ודאי מוכסהו נפיק לצרייתא דהכא ולרצי ישמעאל מהלכה: **בצנינו** אפר שקרוי עפר. וא"ת דהכא פליגי ב"ש ובפ"ק דביצה (דף עז. ב. ושם) תנן ומודים שאם שחט שיחפור בדרך ויכסה שאפר כירה מוכן הוא ואומר ר"ת דאפר כירה שזא מן העצים מגדל נמחין ולא דמי לאפר אוכלין וטלית דלא מגדל נמחין ורבינו שמואל מפרש דפריך התם בגמרא^א אפר כירה מאן דכר שמהי וקאמר ^בחסורי מחסרה והכי קתני ואפר כירה מוכן הוא ומילתא באפיה נפשיה היא ולא אחיא כצ"ש^ט: **וַנְקַרְתָּ פִּיּוּסִילִין**. פירש בקונטרס עפר שמוקרים מן הרחיים ואין זה שחיקת אבנים דהא בצרייתא לעיל חשיב לה שחיקת אבנים והאי הוסיפו קאי אצרייתא דלעיל ולא אמתניתין מדלא חשיב אבא כל הנהו דחשיב בצרייתא דלעיל:

כסוי הדם פרק ששי חולין

נסורת. שמגררין נגרים במגירה פגומה וקולאִים בה עֵצים והיא משרת נסורת דקה כעפר: **ס"ל וכסהו**. צפני עצמו מדרש מדלא כתיב ושפך דמו ובעפר יכסנו דהוי משמע עפר ולא דבר אחר דלא כתיב כסוי אלא לזתר עפר אבל השתא מדריש וכסהו באנפי נפשיה:

ושחיקה כלי מסכות. דלא איקרי עפר: **סוּזין**. שהנפה קולטת: **מורסן**. קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת: **לאחר שריצה הכסוב ומיעט**. שכתב לך שני מקראות אחד לרבות ואחד למעט אמרת מעתה יש לך לומר כל הנך דלעיל מין עפר ניניהו מה עפר מיוחד שמגדל נמחין אף כל שמגדל נמחים וכל הנך קים להו לרבען שמגדלין נמחין: **מידי אחרינא לא**. ואע"ג דמגדל נמחין: **כלל הצריך לפרט**. דלא סגי ליה לכלל בלאו פרטא דאי הוה כתיב וכסהו הוי משמע יכפה עליו את הכלי כדקתני רישא ואינטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ונבלע צו כגון עפר וכיוצא צו וכי דיינינן ליה בכלל ופרט היכא דכללא לא משמעט אלא בחד ענינא ומרבי מיילי טובא והדר אחי פרט למעוטי כל מיילי דכלל אבל הכא דמשמעט כללא בחד ענייני צ' כסויין שאין דומים זה לזה כגון כסוי דבר שלם כגון כלי וכסוי דבר דק כגון עפר תו לא אחי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא ולאו למעוטי לגמרי: **כלל הצריך לפרט**. ללמוד כלל מן הפרט כדאמר^א (מ"ק דף כה.) רביס צריכין לו תלמיד וצריך לו רבו (כ"מ דף גב.) ודוגמתו שנינו בצבורות (דף יט.) מכלל הצריך לפרט כיצד קדש לי כל זכור^א יכול אפילו נקבה במשמע ת"ל זכר^ט אי זכר יכול אפילו יאכלה נקבה לפניו הוה ליה זכור לזכרים תלמוד לומר פטר רחם^ט הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו: **אלא בדבר שזורעין בו ומנמיח**. למעוטי ארץ מליחה: **האי צורא**. אינו עיקר. לשון צור: **במדבר**. ארץ ציה שאינה מנמחת: **דינר זהב**. לקמיה יליף ועפרות זהב לו: **שחיקה אין אבנים לא** לא גרסינן:

אשחון אפר דאיקרי עפר. מעפר שריפת החטאת: **השחור**. פחמין כתושין: **נקרס פיסולין**. עפר שמנקרין מן הרחיים: **הורניך**. אורפימנט^ט: **הגאה לידא**. במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר אבל באפר פרה איכא הגאה שמטהרו מטומאתו דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונורעה זרע:

אם יאשחון אפר דאיקרי עפר. פחמין כתושין: נקרס פיסולין. עפר שמנקרין מן הרחיים: הורניך. אורפימנט^ט: הגאה לידא. במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר אבל באפר פרה איכא הגאה שמטהרו מטומאתו דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונורעה זרע: אם יאשחון אפר דאיקרי עפר. פחמין כתושין: נקרס פיסולין. עפר שמנקרין מן הרחיים: הורניך. אורפימנט^ט: הגאה לידא. במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר אבל באפר פרה איכא הגאה שמטהרו מטומאתו דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונורעה זרע: אם יאשחון אפר דאיקרי עפר. פחמין כתושין: נקרס פיסולין. עפר שמנקרין מן הרחיים: הורניך. אורפימנט^ט: הגאה לידא. במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר אבל באפר פרה איכא הגאה שמטהרו מטומאתו דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונורעה זרע:

מסורת הש"ס

א) [בבורות יט.],
ב) [שטושת יב: מכות]
ג:) [עין פרש"י דהכא]
ד) ח"ל הערוך ערך צדך ה'
ה) הא' בורכא פי' כלומר דבר בורות הוא ובור הוא מי שאומר דבר זה, א) (נ"ל עפר וכ"א בהר"ף והר"א"ש והכי איתא שם היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה היה מהלך בסיפיה ואין לו עפר לכסות שוחק דינרי זהב ומכסה, ד) [סוטה נח.],
ה) סוטה ח., ו) [בילקוט רמז פ"ג איתא עפר סוטה ואפר פרה וגירס' זו עולה יפה למחין מדעמון, ו) גס זה שם, ח) [שמות יג], ט) [דברים טו.], י) [שמות סט.], יא) [שם אי' עוקמת, יב) [דף ת. ושם, יג) [מלת חסורי מחסרה איתא שם בבב"א, יד) [ויטין היטב מוספות בצה ת. ד"ה ה"ק].

תורה אור השלם

1. מקום ספיר אֶבְנֵיהָ וְעֹפֶרֶת וְזָהָב לוֹ.

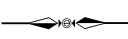
2. וְלָקַחוּ לְשִׁמְאָה מִעֵפֶר שׁוֹרֶפֶת הַחֲטָאת וְיִתֵּן עָלֶיהָ מִיַּם יָדִים אֶל כָּלִי: במדבר יט יז

3. וְיֵשֶׁן אֶבְרָהִם וְיֹאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי הוֹאֵלְתִּי לְדָבָר אֵל אֲדֹנָי וְאָנֹכִי עֹפֶר וְאֶפֶר: בראשית יח כז

זעיר רש"י

אורפיימנט.ט. צבע זהוב, ורדי.

מוסף רש"י

בורכא. דבר שאין הגון (בבורות כט.) דבר הנדון מן הלב, דמנא ק"י הא (שבושת יב.). השחור. האבק של כבשן השחור הנקבן מרוב העשן (הפרדס עני קלה.) והבחור. הפוך שכולות צו הנשים עיניהן (שם וגורס הבוחל.) הגאה ליכא. ואין זה קיבול שגר, אבל כאן יש הגאה במוטה לתת שלום ושלא ירעה ממודים בשראל אם זונה היא, ואם נקמה ומרעה זרע ומבטלת לעו מעל בניה, ואפר פרה לטהרין ולכות את ישראל ממשעה העגל (סוטה יז.).